

ФЕМІНІТИВИ У ФАХОВОМУ МОВЛЕННІ ІТ-СПІЛЬНОТИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Досліджено специфіку використання фемінітивів у професійному мовленні фахівців ІТ-галузі. Обґрунтовано актуальність аналізу цього явища для відображення реальних соціальних змін та забезпечення точності й інклюзивності комунікації. Виявлено, що, незважаючи на історичну традицію та сучасне зростання частки жінок у сфері (близько 25%), вживання фемінітивів стикається з мовними стереотипами та потребою в систематизації.

Ключові слова: фемінітиви, ІТ- сфера, фахова мова, професійна лексика.

Abstract

The specifics of the use of femininives in the professional speech of IT specialists are examined. The relevance of analyzing this phenomenon is substantiated to reflect real social changes and ensure accuracy and inclusivity in communication. It is revealed that, despite the historical tradition and the current growth of the share of women in the field (about 25%), the use of femininives faces linguistic stereotypes and the need for systematization.

Keywords: femininives, IT sphere, professional language, professional vocabulary.

Вступ

Сучасна ІТ-сфера в Україні динамічно розвивається, що супроводжується не лише технологічними, а й соціальними змінами. Однією з таких змін є поступове зростання кількості жінок у цій галузі: якщо у 2011 році їхня частка становила близько 7% , то зараз вона наближається майже до чверті (24-25%) . Це зумовлює актуалізацію відображення в мові фемінітивів – слів жіночого роду для позначення професій, посад та занять.

Метою роботи є дослідження особливостей функціонування фемінітивів в українському фаховому мовленні ІТ-спільноти, виявлення проблем, пов'язаних із їхнім вживанням, та аналіз сучасних тенденцій.

Основна частина

Сучасна практика показує, що фемінітиви виконують не лише номінативну функцію, а й важливу соціальну роль, підвищуючи видимість жінок у професії. Як свідчать інтерв'ю українських ІТ-спеціалісток, опубліковані на DOU.ua, жінки стикаються із стереотипами та нерівністю у професійному середовищі, проте активне використання фемінітивів у вакансіях, медіа та профільних спільнотах сприяє руйнуванню цих стереотипів і формує більш реалістичне уявлення про роль жінок у технічній галузі. Водночас частина ІТ-жінок відзначає, що diversity-практики ефективні тоді, коли акцент робиться на компетентності, а не лише на гендері, що узгоджується із загальною тенденцією до природного залучення фемінітивів у мову [5].

Фемінітиви не є штучним новотвором, а мають глибоке історичне коріння в українській мові, що підтверджують дослідження Марії Брус [1, 60]. Такі слова, як «вчителька», «продавчиня» чи «співачка», є звичними та кодифікованими. Однак у сферах, де традиційно переважали чоловіки, зокрема в технічних галузях, активне впровадження фемінітивів часто сприймається як новація, яка викликає дискусії.

Сучасна українська мова має розгалужену систему творення фемінітивів. Найпродуктивнішими є суфікси [8, 39-42]:

- -к- (найуніверсальніший): програмістка, дизайнерка, тестувальниця, кодерка, юзерка, фрілансерка;
- -иц-, -ин- (для основ на -ник, -ень, -ець): розробниця, фахівчиня, начальниця. Саме суфікс -ин- ефективно підкреслює професійну приналежність жінки;

- менш продуктивний суфікс -ес- (менеджеса), який в ІТ-дискурсі практично не використовується через його стилістичну маркованість.

Водночас існують обмеження. Фемінітиви утворюються лише від іменників-істот. Не всі професії мають усталені жіночі відповідники (наприклад, екстрасенс, математик, посол). В офіційно-діловому мовленні, як зауважував професор Олександр Пономарів, слід орієнтуватися на офіційні назви посад, які можуть вживатися в чоловічому роді для позначення осіб обох статей, підкреслюючи їхнє службове становище. Але вживання фемінітивів є природним явищем розвитку мови й доцільним у тих стилях мовлення, де важливо відобразити гендерну належність особи та уникнути надмірної канцеляризації мовлення [6, 30].

Однак у живому фаховому мовленні, публіцистиці та медіа спостерігається тенденція до активного використання фемінітивів, що підтверджують дані Інституту масової інформації про зростання їх уживання в українських медіа у 2025 році [4].

На основі аналізу мовної практики ІТ-спільноти та даних із вакансій, професійних медіа, блогів і спільнот жінок у ІТ (Work.ua, NoFluffJobs, DOU.ua, Women in Tech Ukraine) виділимо такі групи фемінітивів:

- Усталені та нормативні (утворені за продуктивними моделями, фіксуються у словниках або часто вживаються в медіа): аналітикиня, інженерка, тестувальниця, розробниця, маркетологиня, UX-дослідниця, продакт-менеджерка, контент-менеджерка, рекрутерка, SMM-менеджерка, дизайнерка, адміністраторка систем, редакторка.

- Розмовні фемінітиви та новотвори (результат словотворчих трансформацій, часто з відтінком невимушеності або молодіжного сленгу): айтивиця, вайфайка, патчиця (як аналог до «патч» у значенні оновлення), тімлідка, пайтоністка, фронтендерка, адмінка (у значенні «адміністраторка»), кодерка, девелоперка, бекендерка.

- Запозичені та адаптовані (калькування або фонетична адаптація іншомовних слів, зокрема англіцизмів): юзерка, копірайтерка, фрілансерка, стрімерка, хостинг-менеджерка, апдейтерка, проджект-менеджерка.

Значення фемінітивів виходить за межі суто лінгвістичного явища. Сьогодні це радше маркер соціальних змін, який помітний в ІТ. Щоб зрозуміти, як ці мовні форми функціонують у реальному середовищі, було проведено опитування серед студентів ІТ-напряму. Його результати показали доволі неоднозначну картину. Більше половини учасників (57,1%) зазначили, що фемінітиви у своїй професійній діяльності не використовують, тоді як 42,9% усе ж таки їх уживають. Це свідчить про те, що фемінітиви в ІТ поки що не стали усталеною нормою, а радше залишаються варіативним елементом мовної практики. Цікаво, що сфера використання також має чіткі обмеження: 71,4% респондентів зазначили, що фемінітиви з'являються переважно в усному мовленні, тоді як у документації їх не використовує ніхто. Ще 28,6% не застосовують їх узагалі. Це дає підстави говорити про те, що письмова професійна комунікація в ІТ досі тяжіє до нейтральних або традиційно маскулінізованих форм. Не менш показовим є сприйняття самих назв професій. Більшість опитаних (71,4%) вважають природнішою форму розробник, тоді як розробниця сприймається менш звичною. Це вказує на те, що мовні стереотипи залишаються досить стійкими навіть у середовищі, яке вважається прогресивним. Водночас у побутовій сфері вже помітна певна диференціація: найчастіше вживають тестувальниця та SMM-менеджерка, дизайнерка, стрімерка. Інші форми, як-от: аналітикиня, бекендерка чи апдейтерка – залишаються поодинокими або майже не використовуються. Тому можемо зробити висновок, що фемінітиви в ІТ поступово входять у мовну практику, але цей процес є нерівномірним і залежить від індивідуальних мовних звичок та середовища спілкування.

Висновки

Отже, фемінітиви в ІТ-сфері є не лише засобом номінації, а й важливим інструментом відображення соціальної динаміки та утвердження гендерної рівності в професійному

середовищі. Вони активно творяться за допомогою продуктивних суфіксів української мови, адаптуючись до потреб усного та писемного фахового спілкування. Незважаючи на певну стилістичну маркованість та обмеження у вживанні в офіційно-діловому стилі, фемінітиви є невід’ємною частиною сучасної фахової мови ІТ-спільноти, що відповідає реальній структурі зайнятості в галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брус М. Фемінітиви української мови в переплетінні давніх і сучасних тенденцій / Марія Брус // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2009. – Вип. 46, ч. 1. – С. 61–69.
2. Деркачова О. Коли ми полюбимо фемінітиви в українській мові? : [Інтерв'ю з докторкою філологічних наук Ольгою Деркачовою] / Ольга Деркачова ; розмовляла Ольга Бондаренко // Освіторія. – 2023. – 3 лютого. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/den-vchytelya-i-vchytelky-koly-my-polyubymo-feminityvyv-v-ukrayinskij-movi/> (дата звернення: 04.03.2026).
3. Лозова М. С. Фемінітиви у новій версії українського правопису [Електронний ресурс] / Марія Степанівна Лозова // Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка. – Київ, 2020. – Режим доступу: <https://kppk.com.ua/pedrada/Lozova.pdf> (дата звернення: 10.03.2026).
4. Машкова Я. Три роки стагнації. Як українські медіа зберігають гендерний дисбаланс – дослідження ІМІ / Ярослава Машкова // Інститут масової інформації. – 2025. – 7 березня. – Режим доступу: <https://imi.org.ua/monitorings/try-roky-stagnatsiyi-yak-ukrayinski-media-zberigayut-gendernyj-dysbalans-doslidzhennya-imi-i67060> (дата звернення: 10.03.2026).
5. Найм в ІТ за принципом diversity. Що думають жінки про вакансії «лише для жінок» // DOU.ua. – 2021. – 22 квітня. – Режим доступу: https://dou.ua/lenta/articles/women-about-diversity-in-it/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 10.03.2026).
6. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови : підручник / Олександр Данилович Пономарів. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
7. Robot Dreams. За 12 років кількість жінок в ІТ зросла втричі. Але чи досягли ми гендерної рівності? – 2023. – 19 жовтня. – Режим доступу: <https://robotdreams.cc/uk/blog/426-za-12-rokiv-kilkist-zhinok-v-it-zrosla-vtrichi-ale-chi-dosyagli-mi-gendernoji-rivnosti> (дата звернення: 04.03.2026).
8. Український правопис / схвалено Кабінетом Міністрів України (Постанова № 437 від 22 травня 2019 р.) ; затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол № 5 від 22 жовтня 2018 р.). – Київ : [б. в.], 2019. – 282 с. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYTljxkiAa5vrd0mM/view>

Науковий керівник: **Мошноріз Марія Миколаївна** - канд. філол. наук, старший викладач кафедри мовознавства, Вінницький національний технічний університет, ел.пошта: moshnoriz.m.m@vntu.edu.ua

Довгалюк Марія Тарасівна - студентка 1 курсу кафедри автоматизації та інтелектуальних інформаційних технологій, Вінницький національний технічний університет, dovgalukmaria02@gmail.com

Supervisor: **Moshnoriz Mariia Mykolaivna** - Candidate of Philological Sciences, Department of Linguistics, Vinnytsia National Technical University, e-mail: moshnoriz.m.m@vntu.edu.ua

Dovhaliuk Mariia Tarasivna - 1st year student, Department of Automation and Intelligent Information Technologies, Vinnytsia National Technical University, e-mail: dovgalukmaria02@gmail.com.